

TEORIE LITERATURY - Obrazná pojmenování

13. Obrazná pojmenování. Klasifikace jazykových prostředků: tropy a figury.

- **obrazná pojmenování tvoří dva typy jazykových prostředků, tzv. tropy a figury**
- **nejvýznamnější zvláštnost básnického projevu, zejména jazyka poezie, vedle použití verše metaforika, tj. přenášení významu**
- přesnější než metaforika je termín **tropika - souborný název pro všechny způsoby** (tropika-literárněvědná disciplína, která se zabývá tropy)
- **tropy**: jazykové prostředky uměleckého stylu, které jsou založeny na přenášení významu
- **figury**: sousloví, založená na opakování slov, hromadění slov, popřípadě jejich zvláštním pořádku, jazykové jevy, které spadají spíše do oblasti syntaktické
- význam tropu tedy závisí na celkovém kontextu, v němž se tropus vyskytuje
- podle rázu konotací se **dělí tropy na dva základní typy**:

1. metafora:

- realizuje přenesení významu na základě **podobnosti pojmenovávaných jevů**
- vztah podobnosti (padání listů = pohyb směrem dolů)

2. metonymie:

- **věcná souvislost**, která může být jakékoliv povahy, např. souvislost mezi oblekem a postavou (Červená Karkulka), mezi původcem a jeho dílem (čtu Jirásků)

metafora = přenos

- je nutné udělat rozdíl mezi **metaforou lexikalizovanou** a **metaforou básnickou**
- u **metafory** se uvedou v pohyb konotace tak, aby se rozbíhaly od významového jádra **různými směry**, kdežto při **přirovnání** se nesou konotované významy **jedním směrem**
- mezi přirovnáním a metaforou je ovšem určité přechodné pásmo, např. on je hloupý jako pařež-přirovnání, on je pařež- metafora
- metaforou může být jednoduchý slovní obrat (přšelo listí), ale i složitější konstrukce (noc se chvěla pod údery hvězdné artilerie)
- metaforický může být také epiteton (stříbrný vítr)

metonymie = záměna

- stejně jako metafora se zakládá na využití konotovaných významů, jde však o vztah souvislosti
- hovorová metonymie: např. pije už třetí sklenici, čte Jirásků
- na základě souvislosti místní, časové, způsobové, příčinnostní
 - hrnec vře, 2. 2. jsou Hromnice, má dobré oči, jdu na Čapka

Tropy- základní klasifikace:

- protože metafora je velmi oblíbeným prostředkem básnického pojmenování, některé její druhy byly utříděny a označují se zvláštními názvy

Tropy metaforické:

personifikace:

- z latinského slova persóna- osoba, facere- dělat
- umělecký prostředek z oblasti tropů, připodobňující neživé předměty nebo jevy bytostem živým
- vyskytuje se ve folklóru i umělecké literatuře jako jeden z působivých uměleckých prostředků
- její nejrozšířenější podobou je **antropomorfizace**, kdy jevy a předměty z neživé přírody nebo zvířata dostávají atributy lidské bytosti, např. potok zpíval, kámen promluvil, slunce se smálo a vilo věnce, apod.
- personifikace- přenos pojmenování lidských vlastností a jednání na neživé věci a abstraktní pojmy

- personifikace přivedla věci do světa lidí, oživila neživé věci slovesy, přívlastky a přídavnými jmény, jež byly vyhrazeny pouze člověku, **a zapojila věci do dějů**, v nichž hrají společně s člověkem nebo ho zastupují, pokud nezačnou jednat samy, pozorovány lidmi z dálky a poznamenány jejich strachem, radostí, sny či vzpomínkami

- personifikace v literárních ukázkách:

*Ó jak plakaly šlehačkové dorty, že už
nemohou dosyta rozplácávat na nosech hrdinů!*

Ó jak tesknily kalhoty po vášnivém dotyku

Bagančat.

Ludvík Kundera

Dveře se rozletí.

Lampa zhasne.

Vejde noc a za ní pes.

Větev z akátu

pod okny korunuje meluzínu.

Konstantin Biebl

Hrdliččin zval ku lásce hlas,

Kde borový zaváněl háj.

O lásce šeptal tichý mech,

Květoucí strom lhal lásky žel,

Svou lásku slavík růži pěl,

Růžinu jevil vonný vzdech.

Jezero hladké v křovích stinných zvučelo temně tajný bol.

Karel Hynek Mácha

- **založena na přenášení vlastností a činností živých bytostí na věci neživé**
- věc se chová, jako kdyby vycházela přímo z ní nějaká činnost (dveře se otevřely, slunce vyšlo)
- v tematické oblasti se personifikace uplatňují zejména v pohádkách a bajkách
- někdy je personifikace rozvinuta v celý syžet (O dvanácti měsíčkách)

animizace:

- jeden z druhů metafory
- **animizace je založena na přenášení vlastností a činností zvířat na věci neživé**
- úzce **souvisí s personifikací**, od které se liší tím, že neživým věcem jsou přisuzovány vlastnosti a činnosti zvířat, nikoli vlastnosti a činnosti lidské
- jedná se pouze o vnější diferenci a tak je sporné, zda animizaci z personifikace vyčleňovat
- od personifikace se liší jen tím, že neživým věcem nejsou přisuzovány lidské vlastnosti a činnosti, ale vlastnosti a činnosti zvířat
- na věc se přenáší vlastnost sice živé bytosti, ale nikoli lidské
- např. *dveře bečely dokořán, amplión štěkal*

synestézie:

- spočívá v **záměně počitků různých smyslů při pojmenování určitého jevu**
- zde se zaměňují počitky smyslů, v hovorovém jazyce např. *sladká vůně, ostrá chuť*
- vjem jednoho smyslu vyvolá podráždění i druhého smyslu
- **romantici, impresionisté**

přirovnání:

- uvažuje se dokonce i o metafoře jako zkráceném přirovnání, k tomuto závěru vede existence pojmenování, které má charakter metaforického přirovnání, tj. jistého přechodného útvaru mezi přirovnáním a metaforou

Tropy metonymické:

synekdocha:

- nejužívanější typ metonymie, z řeckého synekdoche = pochopení záměny výrazu
- často při klasifikaci stavěna do stejné roviny jako metafora a metonymie
- jde o **kvantitativní vztah mezi denotátem a pojmenováním**, jde o **vztah části k celku**: buď může jít o **vztah části a celku jedince** (*živit pět krků*) nebo o **vztah jedince a kategorie**, do které jedinec patří (*mladému starý nevěří*)

1. „mnoho jar, let“ místo „mnoho roků“, Kollár: *Slávy dcera „Stůj noho“*)

- Svatopluk Čech: Dosti nás (Jitřní písně):

*Jak směšné byly našich předků cepy,
když celý svět se zdvihl proti nim,
a hle! svět celý zdrtil vůdce slepý
a Táboru se klonil věčný Řím.*

2. synekdocha „singularis pro plurali“ (=jednotné číslo za množné)- o skupině lidí nebo věci mluvíme jménem jednoho představitele (*Karel Toman: Na mých polích praskal zlatý klas.*)

- Svatopluk Čech: Tatrám (Jitřní písně)

*Nechť honců Arpádových vnuk
svou patu v leb vám ryje...*

3. synekdocha „totum pro parte“ (= celek za část)- označujeme část pojmenováním celku (*„londýnská City“*)

S. Chalupka: Pri Jelšave

Zadunelo pole.

Pod kopyty koňou.

Čata sa za čatou

Rúti Turek po ňom;

Čata je za čatou

Rúzi na Slováka

A hromom udiera

Junák na junáka.

4. synekdocha „species pro genere“ (= druh za rod)- např. „*sytý hladovému nevěří*“-sytý a hladový je pojmenování stejného druhu člověka, výraz člověk je označením rodu

- **synekdocha se objevuje i v hovorové mluvě** (*„moudrá hlava“*, *„nebyla tam ani noha“*)
- **odrádkami synekdochy jsou hyperbola a litotes**

hyperbola:

- z řec. hyperbolé- nadsázka
- umělecký prostředek z oblasti tropů
- **zveličuje určitou vlastnost nebo jev**
- plní v textu nejrůznější funkce a proto ji najedeme v textech s patetickým i komickým vyzněním
- vedle originálních hyperbol existují také **lexikalizované (ustálené) hyperboly** (např. báječný, senzační, neslýchaný, nevídaný), **slangové hyperboly** (např. boží, senza)
- hyperboly mohou mít i **tvar opisný**- např. celý svět, tisíckrát, ani za lžící vody
- např.:
*Stokrát zklamán, rady nevěda si
znovu vždycky navracíš se domů*
- např. *už jsem to tisíckrát říkal, nemá ani deka rozumu*
- nemusí jít jen směrem k zveličování, ale může mít i opačný směr (nejsem o nic větší než prášek krupice)

litotes:

- řec. jednoduchost, zdrženlivost
- rétorická a stylistická figura, vznikající tak, že se **slovně říká méně, než je ve skutečnosti míněno**
- jejím prostřednictvím se dosahuje **zmírnění, zjemnění výroku (podobně jako eufemismem)**, někdy se proto chápe jako **opak hyperboly** (nadsázky)
- vyskytuje se v ústním hovorů i v umělecké literatuře
- nejčastěji v podobě **dvojího záporu** (vyjádříme klad dvěma záporů)

- např. *není to nemožné (= je to možné)*
- obdobnou funkci jako litotes má meioza (z řec. meiosis = zmírnění), např.: *mají tam takový menší nepořádek* a understatement (z angl. úmyslné zmírnění), např.: *Ty můj hlupáčku*.
- např.:
Jsem do ní ještě zblázněn celý
Mne ona nemá nerada
 Francois Villon (přeložil Otokar Fischer)

- Nechtěl jsem, **nechtěl jsem nemlčet**,*
Odpusťte narcisce, odpusťte hřích a svět.
 Jiří Orten
- zdůraznění kladu dvěma zápor, často jsou to 2 zápor (nemohu nepochválit), ale není to nutné, litotes je i obrat „**není zrovna hloupý**“
- tím, že se **popře protiklad, zeslabuje se význam sdělení**
- např. „není hloupý“ je méně, než kdybychom řekli „je chytrý“

eufemismus:

- z řec. eu = dobře, fémi = mluvím
- jde o snahu vyslovit nepříjemnou (popřípadě tabuizovanou) věc mírnějším způsobem
- většinou je vyjadřován v **podobě opisu**
- např.:
Pastevec písničku si něžně pobrukuje
Zatím co krávy už navždycky opouštějí
Tu velkou pastvinu i zhoubné květy její
 Guillaume Apollinaire: sbírka *Alkohol*, báseň *Ocúny*

- Dohoří v ohně zlaté vůni*
vosk mého těla- svíčka má.
Z vesnických, nočních hodin luny
Odbije moje dvanáctá.
 Sergej Jesenin: sbírka *Modravá Rus*, báseň *Poslední básník ruské vesnice...*
- nejde o zeslabení, nýbrž o **snahu říci nepříjemnou věc mírnějším způsobem**, tedy o jev povahy **kvalitativní**
- často jde o projev jazykového tabu
- některé eufemismy jsou zlexikalizované (*zesnul, opustil nás navždy, místo zemřel*)

ironie (úsměšek):

- spočívá v tom, že vyjadřuje **záporný vztah vyslovením pravého opaku toho, co máme na mysli**
- ironie ve vypravování může být:
 - a) subjektivní (romantická ironie): rozpor reality a ideálu
 - b) objektivní (ironie osudu): člověk je zklamán zdánlivou přízní, příznačná pro antickou tragédii
- dvojnásobná výpověď = amfibolie
- sarkasmus = kousavý výsměch
- satira = zvláštní postoj se silným emocionálním zabarvením

perifráze:

- řec. perifrasis = opis
- **básnický opis, nepřímé pojmenování**
- označení jevu nikoli jeho přímým pojmenováním běžným názvem, ale obšírnějším opisem, souborem představ, které se k němu pojí
- používá se tehdy, když se autor chce vyhnout častému opakování jednoho obratu nebo chce svůj styl zkrášlit

- např.:
 - „*dřevo se listem odievá*“ = přichází jaro (staročeská píseň)
 - „*již na něm roste trávníček*“ = zemřel (K. j: Erben: Kytice)
 - „*kdo v zlaté struny zahrát zná*“ = básník (V. Hálek: Večerní písně)
- vzniká tím, že předmět nebo pojem nepojmenujeme přímo, ale vyjmenujeme jeho znaky
- metonymické je zde to, že se označí některá vlastnost nebo dílčí aspekt místo celku
- zvláštní typy perifráze:
 - a) nemožné: je opis pojmu „nikdy“
 - b) výpočet jednotlivých podřizených pojmů místo pojmenování pojmu nadřazeného (šachovnice = vonného dříví plocha černobílá)

epiteton:

- v některých poetikách se řadí mezi tropy
- básnický přívlastek
- nemění substantiva
- **epitheton constans**: stálý, stálou vlastnost, tradiční, stabilní pojem, vyvíjelo se zcela jinak, příznačný pro homérské eposy
- **epitheton ornans**: ozdobný, mimořádnou vlastnost, vyvíjelo se zcela jinak, volba přívlastku zůstala svobodná (modré chrpy v dáli, jasná zeleň, sličná a milý)
- **metaforické epitheton**: např. smaragdová niva
- **metonymická epiteta**: vyznačují typický druhový znak daného komplexu, např. hučící ulice

oxymóron:

- řecky oxys = kyselý, móros = pošetilý
 - spojení slov, zpravidla podstatného jména s přívlastkem, významem si odporujících, jako např. *zdravý nemocný, veřejné tajemství*
 - takovým spojením vzniká obvykle **nový význam, v němž se rozpor vlastně ruší**
 - Horatius jej definoval jako „**neshodnou shodu řeči**“
 - oxymóron se objevuje také v titulech literárních děl, např. Otokar Březina pojmenoval svoji sbírku Svítání na západě nebo L. N. Tolstoj svůj román Živá mrtvola
 - zvláštní typ epiteta, tj. takové epitheton, kde je logický rozbor mezi lexikálním významem substantiva a lexikálním významem adjektiva (menší polovina)
 - spojení významově protikladných slov (zdravý nemocný, živá mrtvola)
 - např.:
 - zbortěné harfy tón, ztrhané strůny zvuk,*
 - zašlého věku děj, umřelé hvězdy svit,*
 - zašlé bludice pouť, mrtvé milenky cit,*
 - zapomenutý hrob, věčnosti skleslý byt,*
 - vyhasla ohně kouř, slitého zvonu hlas,*
 - mrtvé labutě zpěv, ztracený lidstva ráj,*
 - to dětinský můj věk.*
- Karel Hynek Mácha: Máj (3. zpěv)

Figury:

Stylistické figury:

- konfigurace slov užívaných ve větším měřítku, opakují se
- na rozdíl od tropů se při užití figur nemění význam slov
- jen takové konfigurace, které mají estetický záměr, proto k nim nelze počítat ustálené formule, kterými např. začínáme nebo končíme dopisy
- zásoba figur tvoří otevřený systém, protože některé figury vznikají nově a jiné zase zanikají
- dělení:
 - ◆ figury, které se dají definovat svým tvarem (figury syntaktické a figury vzniklé hromaděním)
 - ◆ figury řečnické: které mají podstatný znak- vztah k adresátovi
- figury: nejde o přenášení významu, ale spíše o zvýšení intenzity působení básnického textu, zaujmout zvláštním prvkem

Syntaktické figury:

asyndeton:

- z řeckého asyndetos = nespojený
 - tato figura se zakládá na vynechávání spojek mezi větnými celky (nebo větnými členy) i tam, kde bychom je očekávali
 - asyndeton slouží k **dosazení dějového spádu, gradace, kompaktnosti a bezprostřednosti projevu**
 - asyndeton buď podporuje souznačnost spojených slov, nebo zdůrazňuje jejich protikladnost
 - užití asyndetonu závisí na rytmu poezie, který si vyžádá vynechání spojky
 - asyndeton je používán stále v poezii i v próze, velmi často se objevoval v barokní poezii a lidových písních
 - ukázky:
 - Nechce, neber!*
Dělník je smrtelný, práce je živá
Antonín umírá, žárovka zpívá
Jiří Wolker

Včera jsem prohlížel louky, pole,
Dnes už mám ustláno na krchově,
Včera jsem přebíhal v stříbře, zlatě,
Dnes už mám ustláno v hlíně, v blátě.
Z lidové poezie
- vynechání spojek
- cílem je dosáhnout stručnosti

polysyndeton:

- **nadbytek spojek, nejčastěji a, i**
- spojení se spojkami mezi všemi členy nebo větami
- opak asyndeta
- nadbytek spojek
- zdůrazňuje význam slov, veršů
- např.:
 - Půjde tam Jenda a Radka a Vítek.*
 - Ve jménu života i radosti i krásy.*
 - Vítr se utišil a listí na stromech se přestalo chvět a rozhostilo se ticho.*

parenteze:

- vsuvka nebo doplnění významového celku, vložení nové myšlenky

- z nepatrného detailu se parenthese mění v stále významnější prostředek básnické řeči, může hrát v básni nejrůznější role, nejběžnější je funkce zpřesňující glosy
- např.: *Ač plakal a rty se chvěly (zpozdlá!), připravila se k noci (Antonín Sova)*
- tím, že v básni oddělena a osamocena, má schopnost zapůsobit jako **výrazný kontrast**, jimž je i **prosté konstatování osvětleno z neznámého úhlu a tím dramatizováno**
- např.:
*Já velikou viděl jsem národní slavnost.
(V mém kraji je pusto a šero a ticho.)
Já viděl českých měst metropoli,
zřel muže se zlatým řetězem stát,
před nímž se korouhve ukláněly.
Petr Bezruč*
- gramaticky samostatné vložení myšlenky, oddělené od ostatního textu obyčejně pomlčkami

elipsa (výpustka):

- z řeckého ellipsis = vynechání, chyba
- expresivní syntaktická konstrukce
- **výpustka, tj. vynechání méně důležitých částí věty, které se dají domyslet**
- vyniká tím, že se **vynechávají nepodstatné části věty, obyčejně slovesa**, které jsou zřejmé příjemci z kontextu
- **rozlišujeme ustálenou a aktuální elipsu:**
 - a) **ustálená:** se nachází ve frazeologismech, kde se vynechává sponové sloveso
 - ◆ např.: *Kdo do tebe kamenem, ty do něj chlebem (hodí- hod')*
 - ◆ *Hovořit stříbro- mlčet zlato (je)*
 - b) **aktuální:** vzniká v hovorových jazykových projevech a vyskytuje se i v uměleckých dílech, které vnáší do textů hovornost a expresivnost
 - ◆ např.:
*Slyšíte
Zpocené prsty začínají
chorus o zakouřených sálech a bílých
prašných cestách
V. Hrabě*
- **příčina silného citového rozrušení**

Figury vzniklé nahromaděním:

- hromadit se mohou různé prvky, od **hlásek až po syntaktické konstrukce a tematické jednotky**
- při hromaděním může vzniknout mezi jednotlivými prvky **trojí vztah:**
 - a) **vztah identity** (hromadí se **tytéž zvuky, táž slova nebo struktury stejného významu**)
 - b) **vztah gradace** (intenzifikuje se význam opakovaného slova)
 - c) **vztah zeslabování významu**

1. Figury zakládající se na hromaděním hlásek:

onomatopoeie:

- hláskovým složením se **napodobuje některý přírodní nebo zvířecí zvuk, často citoslovce**

aliterace:

- z lat. ad = k, littera = písmeno, tzv. **náslovný rým**
- opakování **shodné hlásky nebo skupiny hlásek na začátku dvou nebo více sousedících slov nebo skupin slov**
- typická pro starou severskou poezii, ale objevuje se často i ve středověkém českém básnictví, např.: *Otep myrhy mněť mój milý, milujeť mě...*

- čas od času se objevuje i v **lidové písni**: *My jsme mládenci barnotratní.../ nám nejsou peníze pranic platny...*
- i v dílech moderních básníků: *Pobití prvorození nám peklo připravují* (František Halas: Deset ran egyptských)
- **zvukosled**, ve kterém se **opakují začáteční hlásky za sebou následující** (potkal potkan potkana)
- stylistickou figurou se stává teprve tehdy, jestliže je pocíťována jako zvláštní konstrukce, je to zpravidla tam, kde jde o nápadnější hromadění stejných začátečních hlásek

paronomázie:

- hromadí se **stejně začáteční morfémy** (skleničko ty skleněná)

figura etymologica:

- spojení slova s jeho odvozeninou (podvedený podvodník)

kalambúr:

- z francouzského slova calembour = slovní hříčka
- **zpravidla je tvořen záměnou významů stejně znějících slov**
- úmyslně se zaměňují slova zvukově podobná za komickým nebo satirickým efektem
- např.:
*Věnceslavo, dá ryby rybě lásku?
Věnce! Slávo! Dary! Bary!
Vítězslav Nezval*

• hromadění podobných hlásek na konci slov se nazývá podle toho, o jaké hlásky a jejich kombinace jde:

- asonance: stejné vokály**
- konsonance: stejné souhlásky**
- akrostichon:** počáteční písmena nebo slabiky veršů dávají slovo
- telestichon:** poslední hlásky nebo slabiky ve verši dávají slovo
- mesostichon:** prostřední hlásky nebo slabiky ve verši dávají slovo
- chronogram:** některá písmena ukrývala letopočet
- palindrom:** slovo dává smysl i při čtení nazpět (Anna)

2. Figury vznikající opakováním týchž slov:

epizeuxis (řec. připojení):

- básnická figura, založená na **opakování stejných slov za sebou ve verši nebo ve větě**
- někdy se mezi opakující se slovo vkládá jiný výraz, nejčastěji spojka nebo příslovce
- epizeuxis **posiluje významovou naléhavost opakovaného slova, podtrhává zvukovou a rytmickou působivost verše**
- figura častá v hovorovém jazyce
- opakování téhož slova nebo skupiny slov v jednom verši nebo větě a to buď bezprostředně za sebou, nebo po vložení slova jiného
- „koulelo se koulelo“
- např.:

*Jakživ nikdo neměl a nemá
krásnější panenku než já,
ona má, ona má, ona má
jako dvě cibule
pystičky odulé.*

*F. L. Čelakovský: Krásná Kordula
(Ohlas písní českých)*

*Kdo to říká mezi námi,
že jsme sami, sami, sami!
J. V. Sládek: Nejsme sami (České písně)*

anafora:

- dnes nejčastější figura zakládající se na **opakování slov, opakují se slova na začátku sousedních celků, veršů**
- z řeckého anafora = znovuuvedení
- stylistická figura, která vzniká opakováním stejných slov nebo skupiny slov na začátku za sebou jdoucích veršů případně vět a prozaických textů
- anafora je **vhodným prostředkem na vytváření větného paralelismu**
- na začátku jednotlivých veršů nebo vět v próze se obvykle opakuje významové jádro, ke kterému se přidávají **nové výpovědi, metafory a jiné básnické tropy**
- např.:
*Noc soví s černým srdcem tmy,
noc rodící mě stále znova,
noc lamantína nespící,
noc kdy tichu straní slova.*
František Halas: *Noc a šereň*

epifora:

- druh básnické figury spočívající v **opakování stejných slov na koncích veršů**
- vyskytuje se, byť poměrně vzácně, v poezii lidové i umělé k zdůraznění určitého výrazu
- **opak anafory**
- slova na konci celků, veršů
- např.:
Přicházím k tobě. Jaké to máš **vlasy!**
Tak těžké, vonné, sametové **vlasy!**
Ne, nelíbej. Chci hladit tvoje **vlasy.**
Chci spát. Dej mi své **vlasy!**
Karel Toman

epanastrofa:

- opakuje se slovo nebo obrat na **konci jednoho a na začátku celku následujícího**

3. Figury vznikající hromaděním celých struktur:

paralelismus:

- tematický
- gramatický
- z hlediska významového:
 - ◆ kladný: opakují se struktury, které po významové stránce nejsou protikladné
 - ◆ záporný: opakují se s významem protikladným, antiteze mezi slovy je zde významový vztah opozice
- paralelismus se často posiluje opakováním slov, tj. kombinuje se hromaděním stejných gramatických konstrukcí s figurami spočívajícími v hromaděním týchž slov

4. Figury vznikající hromaděním významů:

pleonasmus:

- z řec. pleonasmos = přebytek
- rétorická a stylistická figura, **vznikající užitím více slov stejného nebo blízkého významu k označení jedné skutečnosti** (např. v Máchově verši: po modrém blankytu bělavé páry hynou)
- z logického hlediska jde zpravidla o **nadbytečné hromaděním synonym**, které bývá v umělecké literatuře používáno buď **za účelem zpomalení toku výpovědi**, anebo k zvýraznění určité skutečnosti, **někdy bývá užití pleonasmu motivováno jen hravostí**, což je oblíbený způsob zejména v poezii lidové

- s pleonasmem se často setkáváme i **hovorové řeči** (např. **vidět na vlastní oči**), a to zejména při expresi (např. v nadávkách), tedy jedná se o „nadbytečné“ seskupení souznačných nebo významově si blízkých slov a výrazů
- např.:

další příklady
*Jedna stará baba,
 ta to prozradila.*
 Z lidové poezie

*a vedle nich, kolem nich hemží se děti-
 jak vřeští, jak piští to lidské smetí!*
 Jan Neruda

*Hornické děti jdou si hrát,
 a já jsem slep a já je nevidím*
 Vilém Závada

*A měsíc (tedy luna)
 hledal vlásenky ztracené na mokré trávě.*
 Jaroslav Seifert

- spojení, které zdůrazňuje něco, co je zřejmé z kontextu (divoucí div, po modrém blankytu)

Figury řečnické:

- obráceny k adresátovi
- rozpor mezi gramatickým a aktuálním obsahem sdělení
- **řečnická otázka**: odpověď na ni je již předem dána
- **řečnická odpověď**: pravděpodobnou a skutečnou

apostrofa:

- zakládá se na tom, že řečník **osloví někoho, od koho nemůže očekávat odpověď**
- dnes: **oslovení nepřítomné nebo mrtvé osoby nebo věci**, v širším slova smyslu pak jeho „řečnické zvolání“ vůbec, tj. jako zvolání, které slouží jen k **výrazu autorova citu** (buď zdrávo, údolí tiché, skromné)

aposiopesis:

- **úmyslné přerušeni řeči, jádro sdělení se zamlčí**, ale protože je implicitně obsaženo v kontextu, zamlčením se postaví do středu pozornosti